

www.ucac.cymru

YMGYNGHORIAD AR Y BIL ADDYSG AWYR AGORED BRESWYL (Cymru)

PARATOI AR GYFER CYFLWYNO TYSTIOLAETH LAFAR AR 11 IONAWR 2024

1. EGWYDDORION

- 1.1 Gyntaf oll, hoffem gydnabod ein bod yn cytuno â'r feddylfryd sydd wrth wraidd y Bil. Nid ydym yn amau am funud fod addysg yn yr awyr agored yn gallu cyfoethogi dysgu a bod disgyblion yn elwa o dreulio amser yn dysgu yn yr awyr iach. Mae buddion gweithgareddau o'r fath wedi eu nodi – lles meddyliol a chorfforol, gwella sgiliau sylfaenol, cynyddu hyder, i enwi ond rhai.
- 1.2 Yn yr un modd, rydym yn cymeradwyo'r awydd i sicrhau cyfleoedd cyfartal i bob disgybl. Mae'r uchelgais hon yn un gymeradwy ac yn un y byddem fel undeb yn ei chefnogi a'i chymeradwyo. Ni ddylai'r un disgybl gael ei amddifadu o gyfleoedd oherwydd sefyllfa ariannol ei deulu.
- 1.3 Ymddengys hefyd fod y Cwricwlwm newydd i Gymru yn gyfle euraid i gynnwys addysg awyr agored yn rhan o gwricwlwm ysgol. Mae tipyn mwy o hyblygrwydd o fewn y cwricwlwm newydd i Gymru ac mae'r pwyslais ar 'gynefin' yn golygu y bydd gweithgareddau awyr agored yn gweddu'n berffaith i ofynion y cwricwlwm newydd.
- 1.4 Wrth edrych ar bedwar diben y cwricwlwm newydd i Gymru, gwelir bod addysg awyr agored breswyl yn gallu cyfrannu at gyflawni'r dibenion hynny. Byddai'n ddull o weithio gwahanol ac yn gyfle i'r sawl sy'n cael anawsterau o fewn amgylchedd ddysgu ffurfiol i ragori o fewn awyrgylch a chyd-destun cwbl wahanol.

2. GOBLYGIADAU NEWID

- 2.1 Mae gan ysgolion yng Nghymru draddodiad cryf o fynd i ganolfannau preswyl e.e. canolfannau'r Urdd, canolfannau awyr agored o fewn siroedd ayb, gan fwynhau gweithgareddau awyr agored, sydd yn cyfoethogi'r cwricwlwm. Y newid mwyaf y byddai'r Bil hwn yn ei gyflwyno fyddai gwneud rhywbeth sydd yn ddewisol ar hyn o bryd yn statudol. Byddai'r newid hwn i fod yn ddyletswydd statudol yn gam mawr. Ar hyn o bryd, mae gan ysgolion, awdurdodau lleol, staff, rhieni a disgyblion y dewis p'un ai ydynt am drefnu a darparu cyfnodau addysg awyr agored preswyl i ddisgyblion. Yn aml mae'r penderfyniad a ydynt yn cynnig cyfleoedd o'r fath yn

ddibynnol ar gapasiti staffio, pa mor hygyrch yw canolfannau awyr agored preswyl a chost y gweithgareddau.

2.2 O wneud gweithgareddau awyr agored preswyl yn statudol, bydd yn rhaid i rai ysgolion ddarparu gweithgareddau o'r fath. Gan nad oes oedran penodol yn cael ei nodi yn y Bil, pwy fydd yn penderfynu pa ysgolion fydd yn gwneud y gweithgareddau hyn? Pe bai disgybl yn mynd i Ysgol Gynradd A ac Ysgol Uwchradd B, byddai'n rhaid i un o'r ysgolion hynny ddarparu'r gweithgareddau awyr agored preswyl. Gallai disgybl arall yn Ysgol Uwchradd B fod wedi mynd i Ysgol Gynradd C lle'r oedd gweithgareddau awyr agored preswyl yn cael eu trefnu ac yna gallai disgybl arall o fewn yr un flwyddyn yn Ysgol Uwchradd B fod wedi mynychu ysgol gynradd Ch lle cawsant gyfle i fynychu gweithgaredd awyr agored preswyl am ddwy noson. Byddai angen darpariaeth breswyl am ddwy noson ar y disgybl hwnnw yn Ysgol Uwchradd B. Ymddengys y gallai fod tipyn o gymhlethdod i sicrhau darpariaeth i bawb ac i sicrhau nad oes yr un disgybl yn syrthio drwy'r rhwyd.

2.3 Mae budd mewn gweithgareddau eraill hefyd e.e ymweliadau tramor. Pam y rhoir blaenoriaeth i wneud addysg awyr agored breswyl yn statudol? Yn ddelfrydol, buasem yn hoffi gweld pob disgybl yn cael y cyfle i fynd ar daith dramor. Mae perygl mewn gwneud rhai elfennau addysgol yn orfodol.

3. CAPASITI A GOBLYGIADAU STAFFIO

3.1 Wrth wneud cyfnod o weithgareddau awyr agored preswyl yn statudol i bob disgybl, mae'n rhaid holi'r cwestiwn, A oes digon o gapasiti o fewn ein canolfannau awyr agored?' Mae'n siŵr y bydd rhai adegau o'r flwyddyn yn fwy poblogaidd na'i gilydd a gellir rhagweld problem wrth geisio dod o hyd i'r nifer priodol o lefydd mewn canolfannau preswyl. Byddai rhannu carfan o ddisgyblion, o fewn yr un flwyddyn ysgol, yn golygu costau ychwanegol i ysgolion, gan y byddai angen staff digonol yn yr ysgol ac yn y ganolfan breswyl.

3.2 Mae'n wir bod y Bil y nodi na fydd gorfodaeth ar ddisgyblion i gymryd rhan, ond beth am staff ein hysgolion? Nodwyd bod tua 2 allan o bob 3 ysgol wedi trefnu cwrs o'r fath yn Nghyfnod Allweddol 2 ond dim ond hanner ein hysgolion uwchradd wnaeth drefnu gweithgareddau cyffelyb. A oes gan ein hysgolion y capasiti? Faint o athrawon all fynd i ffwrdd am bedair noson a wynebu'r cyfrifoldeb o ofalu am ddisgyblion am y cyfnod hwnnw? Golyga hyn y byddant i ffwrdd oddi wrth eu teuluoedd am gyfnod go hir ac mae hefyd yn golygu y byddant 'ar ddyletswydd' i bob pwrpas am bum niwrnod a phedair noson. A fyddant yn cael tâl ychwanegol am eu gwaith? Yn draddodiadol, mae athrawon wedi cymryd rhan yn wirfoddol mewn cyrsiau preswyl ond oherwydd y gofynion cynyddol ar athrawon, mae hi'n mynd yn fwyfwy anodd cael staff sy'n barod i 'wirfoddoli' ar y cyrsiau hyn? Rydym yn sylweddoli y bydd athrawon arbenigol yn y canolfannau, er mwyn goruchwylio'r gweithgareddau, ond erys tipyn o gyfrifoldeb ar yr athrawon/cymorthyddion sy'n mynd ar y cyrsiau hyn gyda'u disgyblion. Ym mharagraff 63 y Memorandwm

Esboniadol 24 Tachwedd 2023, wrth sôn am ‘ganyliadau i athrawon’, nodir y buddiannau i athrawon ond nid oes sôn am y gofynion ychwanegol. Tybed a yw’r sawl sydd wedi llunio’r Bil wedi meddwl am yr heriau hyn? Mae athrawon eisoes dan bwysau mawr ac mae nifer yn gwegian o dan y straen. Bydd hyn yn ychwanegu eto at eu llwyth gwaith.

4. COSTAU

4.1 Mae gennym wir bryder y bydd cyllid ar gyfer y Bil hwn yn cael ei dynnu o gyllidebau craidd ysgolion. Teimlwn fod yna gymaint o bethau y mae angen cyllid ar eu cyfer ar hyn o bryd ac mae cyllidebau awdurdodau lleol yn cael eu tocio. Mae gwir berygl y gallai hyn arwain at golli staff ac fel undeb athrawon, byddem yn gwrthwynebu hynny’n llwyr. Mae cymaint o newidiadau yn digwydd yn ein hysgolion ar hyn o bryd, tybed a yw hi’n amserol rhoi pwysau ychwanegol ar athrawon ac ysgolion ar hyn o bryd?

4.2 Ym mharagraff 265 y Memorandwm Esboniadol 24 Tachwedd 2023, rhestrir y meysydd y bydd costau yn gysylltiedig â nhw. Nid oes unrhyw sôn am gostau staff ategol. Mae angen edrych o’r newydd ar y gost o ran staffio. Ni ddylai taith o’r fath osod pwysau ychwanegol ar y staff fydd yn mynychu’r canolfannau preswyl na chwaith ar y rhai fydd ar ôl yn yr ysgol. Rhaid rhoi ystyriaeth faint y bydd yn ei gostio i dalu goramser i’r rhai sy’n goruchwylio a hefyd i ddod o hyd i staff cyflenwi.

4.3 Mae’n bwysig sicrhau bod darpariaeth ar gyfer pob disgybl waeth beth fo ei gyflwr e.e. pwy sy’n gyfrifol am ofalu am ddisgyblion sydd â chyflyrau arbennig – a fydd darpariaeth gyllidol ar gyfer anghenion o’r fath?

4.4 Wrth feddwl am y costau sydd ymhlyg wrth y Bil hwn, cofiwn am yr hyn a nodwyd yn y gyllideb ddrafft a gyhoeddwyd ar 19 Rhagfyr:

‘Am yr ail flwyddyn yn olynol, nid yw ein setliad ariannu yn ddigonol i ymateb i’r pwysau eithriadol sydd ar Gymru, gan gynnwys chwyddiant sy’n parhau’n uchel, pwysau costau byw sy’n dal i effeithio ar bobl a busnesau a chodiadau cyflog heb eu hariannu yn y sector cyhoeddus. Nid yw ychwaith yn ddigonol i gydnabod y galw cynyddol am wasanaethau. ....Dyma flwyddyn olaf cyfnod yr Adolygiad Gwariant tair blynedd; blwyddyn olaf pan fo llai o gyllid ar gael i gyflawni ein holl ymrwymadau statudol, heb sôn am ein blaenoriaethau a’n Rhaglen Lywodraethu uchelgeisiol..... Wrth wneud y Gyllideb Ddrafft hon, bu’n rhaid inni wneud penderfyniadau eithriadol o anodd – y rhai mwyaf cyfyng a phoenus ers datganoli. Nid yw hi wedi bod yn flwyddyn arferol; nid ydym wedi cael toreth o ddewisiadau cadarnhaol o’n blaenau ynglŷn â ble y gallwn dargedu buddsoddiadau cynyddol ac ychwanegol.’

4.5 Wrth drafod y modd yr amddiffynnwyd ac y diogelwyd ‘cyllid ysgol’, nodwn y geiriau ‘cyn belled â phosibl’ a hefyd y frawddeg ddilynol ‘Ni fu modd osgoi’r holl effeithiau ar bobl ifanc,’ yna mae’n rhaid gofyn y cwestiwn ‘A oes arian ar gael i’w

fuddsoddi mewn cynllun uchelgeisiol a chostus o'r math hwn?' Rydym yn pryderu y byddai ariannu cynllun o'r fath yn golygu y bydd arian yn cael ei docio mewn mannau eraill. Mae cyllidebau ysgol yn dynn ar hyn o bryd. Mae'n anodd ariannu'r hyn sydd eisoes yn cael ei ddarparu heb sôn am ystyried ariannu mentrau newydd.

5. CYFARPAR

5.1 Nodir nad yw pob disgybl yn manteisio ar y cyfleoedd a gynigir iddynt ar hyn o bryd. Mae'n dra phosibl mai cost y cyrsiau hyn sy'n gyfrifol pam nad yw rhai disgyblion yn mynychu'r cyrsiau. Fodd bynnag, nid yw costau cyrsiau o'r fath wedi eu cyfyngu i gost y cwrs ei hun a'r cludiant i'r cwrs. Er mwyn sicrhau bod disgyblion difreintiedig yn gallu cael mynediad at y gweithgareddau preswyl, bydd angen sicrhau nad oes angen iddynt brynu cyfarpar penodol ar gyfer y gweithgareddau. Mae prynu pâr ychwanegol o esgidiau, cot law neu sach gysgu, yn mynd i fod yn feichus i rai teuluoedd.

6. NATUR Y GWEITHGAREDDAU

6.1 Beth yn union a olygir wrth weithgareddau awyr agored? Rhaid cofio bod cryn amrywiaeth e.e. nid yn unig mae gweithgareddau 'mentrus', megis dringo, abseilio ayb, ond a yw gweithdai Celf yn yr awyr agored, gweithgareddau cyfeiriannu ayb yn cyfrif? A yw gweithgareddau mewn gweryll fel Gweryll yr Urdd Llangrannog yn cyfrif?

7. Y GYMRAEG

7.1 Rydym yn croesawu'r sylw a roddir i'r Gymraeg a'r orfodaeth i ddarparu yn y Gymraeg ond nid ydym yn croesawu'r amodau 'cyn belled â'i bod ar gael, pan fo ysgol yn gwneud cais am hynny'. Dylid sicrhau bod darpariaeth o'r fath ar gael yn y Gymraeg i bawb a dylid annog ysgolion cyfrwng Saesneg i gyfuno addysg awyr agored gyda chyfleoedd i wneud hynny drwy gyfrwng y Gymraeg. Dylid hefyd ddefnyddio'r cyfle i ddysgu am ddiwylliant a chyd-destun ardaloedd amrywiol yng Nghymru. Mae'r Cwricwlwm newydd i Gymru yn cynnig cyfleoedd gwych ar gyfer yr elfennau hyn.

8. OLRHAIN

8.1 Er mwyn sicrhau bod pob disgybl wedi cael y cyfle i fynychu cwrs awyr agored preswyl, bydd angen system olrhain gydnerth a bydd angen cryn gydweithio rhwng awdurdodau lleol a rhwng ysgolion. Ymddengys y gallai'r broses fod yn un gymhleth ac y gallai unigolion gwmpo drwy'r rhwyd. A roddwyd ystyriaeth i gost system effeithiol a hefyd y llwyth gwaith biwrocraidaidd ychwanegol?

9. ADY

9.1 Bydd hi'n bwysig sicrhau bod gan ddisgyblion ADY yr un cyfleoedd i gael mynediad at addysg awyr agored breswyl â phob disgybl arall. Nodir ym mharagraff 78 y

Memorandwm Esboniadol (24 Tachwedd 2023) bod rhai darparwyr arbenigol ar gyfer disgyblion ADY. A roddwyd ystyriaeth i ddarpariaeth arbenigol cyfrwng Cymraeg?

9.2 Wrth feddwl am ddarparu gweithgareddau fel hyn i bawb, mae ystod o anghenion y bydd yn rhaid mynd i'r afael â nhw. Bydd yn rhaid cwmpasu anabledau corfforol, anabledau dysgu, heriau iechyd meddwl, cyflyrau iechyd o bob math.

10. UNEDAU CYFEIRIO

10.1 Nodir yn y Bil bod yr hawl i gael addysg awyr agored breswyl yn berthnasol i ddisgyblion mewn ysgolion a gynhelir yn unig ac felly nid yw'n cynnwys disgyblion sy'n cael addysg heblaw yn yr ysgol, er enghraifft mewn unedau cyfeirio disgyblion. Tybed a fyddai eu hamddifadu o gyfleoedd fel hyn yn creu mwy o broblemau?

11. LLEOLIAD

11.1 Pwy fydd yn penderfynu i ba ganolfan y bydd ysgol yn mynd? A fydd pellter y ganolfan o'r ysgol yn cael effaith ar gostau? A fydd yn rhaid i ysgolion fynd i'r ganolfan agosaf? Os felly, a fydd tegwch cyfleoedd i ddisgyblion yn hyn o beth?

11.2 Cofiw'n fod y Bil yn nodi 'y darperir ar gyfer costau y mae'n rhesymol mynd iddynt, gan gynnwys costau bwyd a llety a chludiant.' Oni ddylid bod yn fwy penodol? A fydd disgyblion yn cael yr hawl i deithio i ble bynnag y mynnant o fewn Cymru neu y tu hwnt i Gymru? Bydd hyn yn cael effaith sylweddol ar gost y fenter.

11.3 A fydd yn rhaid i'r gweithgareddau ddigwydd yng Nghymru? Teimlwn y dylid sicrhau bod elfen Gymreig ynghlwm wrth bob ymweliad.

12. ANSAWDD

12.1 Nodir y bydd canllawiau yn 'Nodi gofynion y mae'n rhaid eu bodloni cyn y caniateir i berson ddarparu addysg awyr agored breswyl.' Mae diogelwch yn hollbwysig o ran gweithgareddau fel hyn. Pwy fydd yn atebol am ansawdd a sicrwydd diogelwch yn y canolfannau hyn?

13. I GRYNHOI

Er ein bod yn gweld llawer o bethau canmoladwy ac anrhydeddus yn y Bil hwn, nid ydym yn teimlo fod digon o sylw wedi ei roi i'r manylion nac i'r costau. Pe bai cyflwr cyllidebau yn iach, yna byddem yn croesawu'r Bil, ond mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn arwain at gryn amheuan o safbwynt ymarferoldeb y cynlluniau.